

Posudek na diplomovou práci

Posudek oponenta diplomové práce

„Psychologické charakteristiky edukačního prostředí dospívajících“,

kteřou předkládá Jana Lidická

Patří k tradičním otázkám odborné i laické veřejnosti, zda dochází ke změnám ve vývoji mladých lidí a zpravidla se v této souvislosti spekuluje nad negativním vývojem každé toho času současné generace dospívajících. Z těchto důvodů představuje téma diplomové práce velmi zajímavý výzkumný problém, neboť její autorka se pokusila komplexně zmapovat edukační prostředí dospívajících, tj. důkladně zkoumá nejen jejich rodinné zázemí a vlivy působící v této oblasti, ale stejně tak důkladně se věnuje školnímu prostředí, v němž dospívající tráví značnou část svého života, a tak škola bezpochyby rovněž zasahuje do jejich vývoje. Mnohé současné studie se přitom zpravidla věnují buď rodinnému nebo školnímu prostředí, proto lze tento komplexní pohled na danou problematiku pokládat za velmi přínosný a inovativní.

Práce je tradičně členěna na teoretickou a empirickou část. V souladu se svým výzkumným úkolem se autorka v teoretické části stručně věnuje vývojovým charakteristikám období dospívání a následně se zaměřuje především na problematiku výchovy a vzdělávání adolescentů. Velmi oceňuji, že autorka čerpá ve značném rozsahu z aktuální literatury a odkazuje se na množství tuzemských i zahraničních studií, které v nedávné době proběhly. V souvislosti s tématem adolescence vysvětluje také terminologický rozpor, který se především v české literatuře s tímto vývojovým obdobím pojí. Jako drobný nedostatek v této souvislosti vnímám, že čtenářům sama neurčí, k jakým pojmům a ke kterému přístupu se v práci přiklání a na několika místech v práci tak dochází k mírnému zmatení pojmů, když náhle hovoří o pubescencích či dokonce mladistvých.

V kapitolách věnovaných edukačnímu prostředí a edukačním stylům jsou prezentovány tradiční teoretické přístupy (např. K. Lewin, D. Baumrind) a dále jsou detailně popsány přístupy, z nichž autorka vychází ve svém výzkumu (tj. výchova v rodině je charakterizována z hlediska přístupu J. Čápa, edukační styly ve škole jsou prezentovány v pojetí I. Gillernové). Velmi oceňuji, že autorka nejen využívá původní literaturu všech uvedených autorů a prezentuje jejich přístupy k dané problematice, ale současně cituje další výzkumy, které použily popsané modely jako východisko pro své studium. Mimo to si zaslouží pozornost a ocenění, že autorka získané informace neprezentuje pouze popisným způsobem, ale poznatky vzájemně integruje, zdůrazňuje shodné momenty v různorodých teoretických koncepcích, porovnává jejich využitelnost pro praxi a přemýšlí o jejich přínosu i teoretickém ukotvení. Téma edukačních stylů v rodinném i školním prostředí doplňuje také zmínkami o dalších teoretických přístupech, které nejsou tak rozšířené a známé.

Drobná výtká, která souvisí s teoretickou částí – v závěrečném seznamu použité literatury kombinuje autorka několik různých citačních norem, takže bibliografické záznamy nejsou jednotné.

V empirické části práce autorka představuje velmi rozsáhlý výzkumný design, který je však koncipován velmi systematicky, precizně a odpovídá stanovenému cíli práce. Autorka za využití existujících diagnostických nástrojů vytvořila dva dotazníky (Dotazník o rodičích a dětech a Dotazník o žácích a učitelích), jejichž základ tvoří zmíněné metody, které jsou však doplně-

né o další zdroje kvantitativních i kvalitativních dat. Oceňuji, že jsou oba dotazníky koncipovány shodným způsobem, takže je skutečně možné získat od respondentů množství detailních informací o rodinném i školním prostředí, které lze vzájemně porovnávat a kombinovat a tak získat komplexní představu o edukačním prostředí, v němž se dospívající pohybují. Je zjevné, že příprava použitých metod vyžadovala množství času a systematické práce a před jejich vznikem si autorka musela zcela jasně stanovit svůj výzkumný záměr.

Výzkumný soubor bohužel čítá relativně nižší množství respondentů, což lze vnímat jako nedostatek zejména s ohledem na velmi propracovaný výzkumný design, kterého tak nebylo možné v plné šíři využít ve smyslu většího zobecnění výzkumných dat. Pro účely diplomové práce však výzkumný vzorek pokládám za dostačující.

Zpracování získaných dat je zcela srozumitelně popsáno a rovněž výsledky jsou prezentovány přehledně a konzistentně pro obě prostředí, jimž byla věnována pozornost. Toto oceňuje především s ohledem na množství údajů, které z obou dotazníků bylo možné získat, avšak autorce se podařilo je zpracovat a prezentovat velmi srozumitelně. Pro doplnění kvantitativních dat autorka dále uvádí ještě několik případových studií, v nichž do větších detailů analyzuje data získaná od vybraných respondentů a prezentuje kvalitativní údaje z dotazníků. Za využití těchto informací do jisté míry polemizuje se získanými výsledky v kvantitativní části. Nutno říci, že diagnostická data z dotazníků přinášejí relativně alarmující údaje o sledovaném edukačním prostředí dospívajících, avšak autorka se analýzou kvalitativních dat pokouší ukázat, že dospívající pravděpodobně své rodinné i školní prostředí nevnímají tak negativně, jak lze na první pohled soudit. Na druhou stranu zůstává otázkou, do jaké míry se v názorech adolescentů objevují tendence k racionalizaci či jiným obranným mechanismům, neboť se jedná o jediné prostředí, v němž žijí, proto si ho musí hájit. Jejich preference edukačních stylů mimo to současně naznačují, že by dali přednost odlišným přístupům svých vychovatelů.

Empirická část je ukončena relativně rozsáhlou diskusí, v níž autorka své výsledky konfrontuje s tuzemskými i zahraničními výzkumnými studiemi a poukazuje v nich na shodné i odlišné momenty. Z hlediska zpracování empirické části práce pokládám za nedostatek, že v úvodu této části nejsou uvedeny výzkumné předpoklady, resp. hypotézy, což patří ke standardům výzkumných sdělení.

Práce je zpracována velmi komplexně a výzkumný design vytvořený autorkou má bezpochyby značný potenciál, proto vřele doporučuji pokračovat v tomto zaměření a práci rozšířit a obohatit v rámci dalšího studia autorky.

Na závěr otázky: Jaké si autorka stanovila předpoklady na počátku svého výzkumu? V jakém smyslu by autorka navrhovala získané údaje využít pro účely poradenské práce s rodinami a/nebo učiteli, popř. jaké by navrhla formy intervence?

Jana Lidická předložila práci, která splňuje požadavky kladené na diplomovou práci. Doporučuji, aby se stala předmětem obhajoby na katedře psychologie UK FF v Praze.

Praha 5. 1. 2010

PhDr. Lenka Krejčová, Ph.D.